

În avanpremiera războiului rece: voluntari români pentru aviația americană (aprilie 1945)

Unul din dosarele surprinzătoare păstrate în Arhiva Parchetului Militar Timișoara este fostul dosar nr. 3193/1945 al Curtii Marțiale a Corpului 7 Armată¹, privitor la Alexandru Popa și Pârvulescu² Mihail. Ambii aveau 15 ani, erau din Craiova și colegi la Liceul Colegiul Național „Carol I”. Arestarea lor s-a petrecut la 17 aprilie 1945, în raza de acțiune a pichetului de grăniceri nr. 25, Cruceni (pe granița cu Iugoslavia). Din aceeași zi este datat procesul-verbal al interogatoriului³. Capturarea lor a fost una neobișnuită, conform mărturiei soldatului grănicer Ioan Mocanu: „în timp ce eram santinelă la Pichet, pe la ora 17, am observat că se apropie de frontieră o patrulă de partizani cu 2 indivizi, la somația făcută cu vocea mi-au răspuns ca să chem șeful de Pichet, am anunțat șeful de Pichet care au [a] luat în primire pe acești indivizi pentru a-i escorta la reședința Plutonului”. În același document, sunt sintetizate și explicațiile celor expulzați din Iugoslavia:

„Suntem de origine etnică română, din orașul Craiova, voind să mergem ca voluntari la Aviația Americană, și neputându-ne înscrie în țară, ne-am gândit să mergem prin Iugoslavia în Italia unde se găsesc marile aeropoarte americane, unde urma să ne prezentăm și să ne înscriem ca voluntari.

În ziua de 21 martie 1945, am trecut frontiera și am ajuns în com. Sângiuraț din Banatul iugoslav, unde o patrulă de partizani ne-a legitimat și negăsindu-ne în regulă ne-a arestat de unde ne-a înaintat la Petrograd, de unde pe data de 10 aprilie, ne-a înaintat în com. Iașa – Tomici, de unde ne-a expulzat peste frontieră în România.

---

¹ Cota actuală: fond Penal, dosar nr.16.368. Dosarul conține un singur volum, deși pe copertă se menționează că ar fi vorba despre volumul 1.

² Documentele rețin numele Pârvulescu, însă cel anchetat semna Pârvănescu.

³ *Ibidem*, f. 2.

Aceasta ne este declarația pe care o dăm nesiliți de nimeni și o semnăm știind carte”.

În urma acestui interogatoriu, s-a dispus reținerea celor doi și înaintarea lor spre cercetare. În interogatoriile individuale⁴ date trei zile mai târziu (20 aprilie), în fața judecătorului de instrucție al Tribunalului Militar al Garnizoanei Timișoara, aceștia confirmă aceeași versiune a arestării, precum și a motivației acțiunii lor.

Cazul nu prezenta prea multe complicații, astfel încât, în aceeași zi, Biroul lt. col. I. Săndulescu (delegat al Marelui Stat Major) sublinia, în adresa de înaintare a celor doi către Curtea Marțială a Diviziei 19 Infanterie:

„Cercetați din punctul nostru de vedere nu prezintă vreo suspinciune în legătură cu acest serviciu.

Numiții declară că au dorit a merge în Italia pentru a se înrola ca voluntari în Aviația anglo-americană⁵.

Se fac vinovați de trecere frauduloasă a frontierei din România în Iugoslavia și retur.

Vă rugăm a proceda cu ei conf. ordinelor în vigoare”⁶.

Tot în 20 aprilie, locotenentul magistrat Enea Becicheri, procuror instructor militar pe lângă Curtea Marțială a Garnizoanei Timișoara, a elaborat *Referatul introductiv* în cauza celor doi, în următorii termeni:

„Văzând actele alăturate ce formează dosarul cercetărilor preliminare adunate în contra lui:

- 1) Popa Alexandru, 15 ani, Craiova [...]
- 2) Părvulescu A. Mihai, 15 ani, Craiova [...]

Constatăm următoarele: Învinuiții, elevi la liceul Colegiului Național «Carol I» din Craiova, s-au înțeleș de a pleca în Italia pentru a se înrola ca voluntari în aviația

---

⁴ *Ibidem*, f.3v., respectiv 4v.

⁵ Un gen de imprecizie care, peste numai câțiva ani, va deveni un adevărat tic verbal în cursul anchetelor efectuate de Securitate. Se vor invoca, de către anchetatori, dar și de diverșii acuzatori publici, nu numai „agenturile” și „imperialismul anglo-american”, ci și „legațiile” și „misiunile anglo-americane”. Pentru primăvara anului 1945, o asemenea imprecizie pare totuși destul de surprinzătoare, întrucât cele două armate aeriene acționau distinct (românii, de pildă, știau că unii îi bombardau ziua, iar ceilalți noaptea).

⁶ *Ibidem*, f. 1.

americană deoarece în Țară nu puteau să fie primiți. În executarea acestui plan în luna martie 1945, fără știința părinților, au plecat de acasă și trecând frontiera prin dreptul satului Pustiniș, în Iugoslavia, au fost întâlniți în comuna Sângiuraț, de către partizani și trimiși la Petrograd. Fiind cercetați de către autoritățile iugoslave, au fost expulzați în România și predați grănicerilor.

Având în vedere că potrivit art.139 C.P. minorul care a împlinit vârsta de 15 ani, nu este responsabil pentru faptele sale decât în cazul când se dovedește că în momentul săvârșirii lor a lucrat cu discernământ.

Considerând că în speță faptul învinuiților de a fi încercat de a pleca în Italia pentru a se înscrie ca voluntari în aviația americană, este un act total lipsit de discernământ, fiind pe deplin cunoscut că un minor de 15 ani, nu poate fi primit pentru a se înrola ca voluntar în armata americană, fiind prea tineri [tânăr] și având pentru aceasta nevoie de o instrucție specială și ca atare nu pot fi responsabili de actele lor.

Opinăm pentru clasarea cauzei, fapta lor fiind nedepeșibilă, urmând a fi trimis prin chestura de poliție, la urmă”⁷.

Referatul a fost aprobat de superiorii procurorului Becicheri, astfel încât învinuirea de trecere frauduloasă a frontierei n-a fost urmată de măsuri punitive. Chiar în aceeași zi (20 aprilie), Parchetul Curții Marțiale a Garnizoanei Timișoara se adresa Chesturii de Poliție a aceluiași municipiu, comunicându-i că, în urma cercetărilor efectuate, s-a constatat „că arestarea lor nu este necesară, dar în același timp nici nu pot fi lăsați în libertate fiind minori, astfel că este necesar a fi predați în supravegherea părinților lor”⁸.

În ceea ce privește ancheta organelor românești, sunt de remarcat două aspecte. Pe de o parte, caracterul ei extrem de operativ, pe de alta, lipsa apetenței pentru politizarea unui caz, totuși, neobișnuit. Ancheta efectuată este, desigur, total lipsită de interes în ceea ce privește ideea de poliție politică; totuși, ea s-a confruntat cu un aspect de politică internațională. Esențialul era că doi cetățeni români încercaseră, așa cum au putut, să se înroleze în armata unui alt stat, pe timp de război. Înainte de 23 august 1944, când România se afla în stare de război cu Statele Unite, acțiunea ar fi fost considerată ca o

---

⁷ *Ibidem*, f. 6f.+v.

⁸ *Ibidem*, f. 5.

trădare. După armistițiul din 12 septembrie însă, S.U.A. și România acționau în cadrul aceleiași tabere militare, astfel încât, în cazul absurd al unei reușite, tinerii ar fi sprijinit, indirect, efortul de luptă al armatei române împotriva Germaniei. Acțiunea lor a fost cu siguranță inspirată de epopeea piloților polonezi care, după ocuparea țării lor de către Germania, s-au acoperit de glorie servind în cadrul *Royal Air Force*. În plus, trebuia tratată cu atenție și precizarea procurorului militar Becicheri, conform căruia decizia de a pleca în Italia s-a datorat faptului că „în Țară, nu puteau fi primiți”. Probabil, interdicția de recrutare se referea la aviația română, și nu la cea americană, care nu făcea recrutări locale⁹. În orice caz, acțiunea lui Alexandru Popa și Mihail Pârvănescu poate fi considerată ca un act eroic și cu motivații patriotice.

Interesant este și episodul expulzării celor doi adolescenți, în bună regulă, de către partizanii titoiști. Acțiunea s-a petrecut într-un moment în care începeau să se simtă unele elemente de tensiune la granița româno-iugoslavă, datorită veleităților revizioniste ale unora din sârbii bănățeni, susținute de incursiuni locale ale partizanilor din Iugoslavia. Astfel de tensiuni s-au manifestat în anii 1945-1946, fiind aplanate prin negocieri interstatale. În fine, este de remarcat și durata apreciabilă a șederii celor doi în custodia partizanilor (din 21 martie până în 17 aprilie). Cu siguranță că, dacă s-a păstrat, dosarul anchetei întreprinse de titoiști va furniza, într-o bună zi, elemente interesante despre atitudinea acestora, într-un moment de „tranziție” politică, atât față de România, cât și față de Aliați. În perioada regimului comunist (1945-1989), granița iugoslavă a constituit o țintă predilectă spre care s-au îndreptat, în valuri, cetățenii români: întâi refugiații politici, apoi membri mișcării de rezistență armată și, în fine, emigranții cu motivații socio-economice.

Gestul celor doi tineri nu are, evident, nici o legătură cu logica războiului rece și nu-l anticipează în nici un fel, însă trebuie și el încadrat într-o eventuală analiză mai amănunțită a premiselor politice, dar și etnopsihologice ale acestuia. Pe de altă parte, peste ani, Securitatea l-a asociat sferei de relevanță a războiului rece, ca dovadă modul cum au fost arhivate documentele anchetei. Printr-un referat din 4 octombrie 1963 al

---

⁹ Precizarea contrară (cel puțin aparent) a celor în cauză, din interogatoriul din 17 aprilie („voind să mergem ca voluntari la Aviația Americană, și neputându-ne înscrie în țară”), ar putea fi doar o problemă de topică a frazei.

M.A.I. – Direcția Regională Banat – Secția „C”, se recomanda ca dosarul (conținând 6 file) să fie „păstrat la arhiva operativă a securității M.A.I.”, și, în același timp, „un număr de 2 persoane ce au datele minime și materiale compromițătoare se iau în evidență”¹⁰. Faptul că se vorbea în acest caz, chiar în anii de început ai relativei liberalizări politice, despre „material compromițător” (expresie rezervată mai mult „culpelor” politice grave, precum apartenența la partide „burgheze” sau organizații „subversive”) spune mult, deși chiar și-n anii `80 tentativa de evaziune era considerată o vină minoră și pedepsită ca atare. Din acest motiv, unii disidenți români recunoșteau mai ușor intenția de evaziune decât alte acte așa-zis ostile¹¹.

Tulburător este nu numai faptul că vârsta fragedă a făptașilor nu era considerată, în 1963, ca o scuză suficientă, ci și că se vorbea despre „material compromițător”, deși, la momentul comiterii faptei (în vreme de război!), autoritățile competente nu reținuseră în sarcina celor doi tineri nici o vină. De fapt, în fața Securității, mai nimeni nu putea fi sigură de propria-i inocență. Orice fapte puteau fi „dezgropate” și, la nevoie, reinterpetare în așa fel încât să devină politicește blamabile. Totul depindea de contextul politic și evenimentele în curs de desfășurare.

Publicat în „Dosarele istoriei”, an X, nr.5(105), 2005, pp. 60-62 (cu titlul *Visând la „U.S. Air Force”*)

---

¹⁰ *Ibidem*, filă nenumerotată.

¹¹ Vezi Marius Oprea, Stejărel Olaru, *Ziua care nu se uită. 15 noiembrie 1987, Brașov*, Iași, Editura Polirom, 2002, p. 109.